

А затим ће професорка релативизовати своју тврдњу: „Нажалост, нисам баш била у праву.”

Асоцирају странице ове књиге и на велике прегаоце из наше прошлости, на витализам тог, данас тешко замисливог, *јучерашњеје свеиша*: Исидору Секулић и њену „службу”, „учитеља енергије” Скерлића и његову сестру Јелену коју ће уверавати „срећа је у раду”. Наук је то о животној радости, окренутости животу, његовим најсвет(ли)јим манифестацијама. Тако, у поруци унуцима, Павица Мразовић чини фину дистинкцију између појмова среће и радости:

Срећа је лепо осећање потпуног задовољства (певати од среће, блистати од среће и сл.), али осећање које не долази од нас, које долази споља [...] – рођен под срећном звездом – судбина дакле! – нешто што не зависи од воље појединца. Не каже се бадава: Има више среће но памети!

Радост пак проистиче „због успеха у који је уложен труд мотивисан унутрашњом потребом сваког човека да дане проводи у радости и лепом расположењу”; дакле, „сами себи испуните живот радошћу, а радост доноси успех, успех рађа успех!”, поручује умна Павица Мразовић.

Найталија ЛУДОШКИ

ПОЕТИКА БЕТОНА

Славица Перовић, *Бейџон блуз*, Нова књига, Подгорица 2020

Роман Славице Перовић *Бейџон Блуз* на основу своје структуре, умјетничког израза и начина грађења ликова може се сврстати у ред великих романа савремене свјетске књижевности. Изузетно занимљиво приповиједање чини га равним најбољим остварењима Орхана Памука, поетичност стила изједначава га са дјелима Салмана Руждија, док ликови имају вишеслојност Ишигурових или ликова Жозеа Сарамата.

Овај роман је стилски бравурозан. Његовој поетичности, између осталог, доприноси изражена метафоричност, којој је Славица Перовић посветила значајну пажњу у свом научноистраживачком раду на Универзитету Црне Горе и Универзитету Унион. Она је ауторка, уредница и преводитељка бројних књига и радова који се баве метафором, анализом дискурса и структуром језика. Њен први роман, *Life Lift*, ушао је у ужи избор за НИН-ову награду 2012. године.

Бейџон блуз приказује брутални свијет грађевинара у потрази за зарадом, њихова пријатељства заснована на томе што имају узајамну корист и штите једни друге. Представници тог свијета ипак нису приказани

црно-бијелима. У некима од њих постоји и жеља да допринесу друштву, као и доза патриотизма и моралности, али с временом то постаје све слабије или кроз нестаје. За тај свој етички пад, безосјећајност и корумпираност нису криви само они и њихова жеља за моћи и профитом – донекле је то и резултат друштвеног уређења у коме се једино цијене зарада и моћ. Њима је супротстављен свијет младих, Виктора и Марије, који су још увијек носиоци непатворених идеала, моралне чистоте и искрене љубави. У сукобу та два свијета постоји опасност моралног ишчашења младих протагониста, али заправо долази до њиховог првог великог изазова, који помаже развијању њихових личности, док у непосредном окружењу многи њихови вршњаци спас од сурове реалности траже у дроги. Тај морални суноврат прати слика брачних односа изграђених на некој форми симбиозе, без истинске љубави. Осим тога, преко главног антагонисте, Петра, приказане су и људска амбиција и жеља да се добије признање од друштва, као и то шта се дешава када такви ликови изгубе друштвени утицај и моћ, схвате своју небитност и суоче се са собом.

Међутим, овај роман није тек пука друштвена хроника дата кроз призму грађевинара који граде стамбене зграде него је ријеч и о психолошкој и филозофској студији личности у којој је представљен однос личности према идеалима, с једне, односно моћи и профита, с друге стране. Ова преламања посебно се виде у Викторовом лику.

Виктор је био наочит, своју посебност носио је у насмијаним очима. Тек када се човјек мало у њих загледа, види се граница иза које замире осмијех, а почиње нешто густо и непрозирно. Непажљиви су видјели само оно до границе, блистави осмијех маглио им је увиде. У културама гдје је загледање у очи озбиљна дисциплина, та најдубља врста сазнања прво би се тражила. „Ти си наш, имаш бич у оку”, тако би се препознавали и налазили они којима је бич био у генском коду и начин трајања кроз вјекове. Викторов бич био је сакривен иза границе осмјехнутости.

Функција овог описа не огледа се само у томе да нам представи Викторов лик и најави његове трансформације које ће услиједити у роману. Он говори и о немогућности и неспремности човјека да се загледа иза границе осмијеха, говори о нашој неспособности да истински доживимо другог и другост тако што бисмо се загледали испод површине. На овај начин, опис конкретног лика постаје мјесто уопштавања јер се бави универзалним у људској природи.

Свијет савремене градске архитектуре неријетко доживљавамо као немаштовит, без икакве умјетничке вриједности и у нескладу с околином. Естетска вриједност зграда као да није битна ни грађевинарима ни станарима који их насељавају. Оно што обје стране повезује јесте новац – градитељи желе добру зараду, док купци траже станове за новчане вриједности у које се могу уклопити. Дакле, новац диктира естетске и моралне

вриједности у једном битном сегменту савременог живота, а архитекте и грађевинари принуђени су да адаптирају своје умјетничке визије под притиском инвеститора, како Славица Перовић у роману *Бейџон блуз* духовито запажа кроз лик Петра, грађевинара и антагонисте, „округло, па на хоше”.

Ријеч *блуз* из наслова романа односи се на музику која говори о личним јадима у свијету сурове стварности, тако да се већ у наслову указује на невоље оних који су принуђени да живе у сивилу бетонских зграда, муке архитеката и грађевинара с визијом, присиљених да своја умјетничка настојања сведу на бетонске блокове. Тог личног јада нису лишени ни инвеститори, јер живе у сталном страху од неуспјеха и финансијског краха. Ријеч *бейџон*, такође, означава неподношљиви терет, суморност и сивило живота. *Бейџон блуз* добија универзално значење људског јада, јер преко приче о свијету грађевинара ауторка приказује један шири спектар савремене друштвене стварности, спектар који укључује положај жена у патријархалном свијету, икаровску амбицију као болест савременог друштва, утицај моћи на човјека и његову околину, питање суштине љубави, проблеме младих с дрогом, жртвовање других и саможртвовање као модус вивенди, али и многа друга питања. Иако је ријеч о мноштву подтема, Славица Перовић их вјешто обједињује чврстом структуром романа, заплетом и импресивним ликовима, без обзира на то да ли је њихова улога у роману кључна или споредна.

Роман *Бейџон блуз* посебно красе инспиративни дијалози и стил. Нарација је надахнута и поетски обојена, тако да читаоци осјећају духовно и интелектуално узбуђење приликом читања овог дјела и баве се властитим осјећањима, као и системом друштвених и личних вриједности. Преиспитујући ликове у роману, они осјећају потребу да анализирају себе и друштвени миље који их окружује, што опет нужно води сукобу са собом, трагању за личном промјеном и промјенама у друштву, а резултат тих промјена неминовно је бол. Управо та бол, изазвана унутрашњим и спољним сукобом, протагонисту романа, Виктора, води спознаји, а истовремено и читаоцима нуди спознају и катарзу.

Бейџон блуз не бави се сазријевањем ликова само преко боли већ и преко потраге за љубављу, која се провлачи кроз цијели роман. Овај битан аспект романа није романтизован, него је, такође, у вези са трагањем ликова за собом и спознајом нечега вишега, нечега што је истовремено дио нас и ван нас. То је, у ствари, способност човјека да разумије и доживи друго биће као дио себе, при чему му даје слободу и простор за индивидуални развој.

Осим због несумњиве умјетничке вриједности, која се једним дијелом огледа у естетском ангажману читалаца, роман *Бейџон блуз* значајан је и због тога што буди затомљене емоције, а њихово поновно проживљавање води ка моралном и менталном очишћењу и развијању духовног живота.

Занимљивости заплета и неизвјесности посебно доприноси постепено увођење радње романа и ликова из поглавља у поглавље, а динамичност се постиже прожимањем описа града са унутрашњим превирањем у свијести ликова, али и поетским језиком.

Језик овог романа изузетно је богат сликама, метафорама и поређењима, а у служби је грађења ликова. Сликвитошћу пјесничког језика избјегавају се стереотипи црно-бијелог представљања ликова, па тако и негативни ликови у себи садрже неке позитивне одлике. У том смислу, Петар је човјек који је посвећен свом послу, он доживљава градњу зграде као истински духовни процес и себе уграђује у њу.

Док међуспратна таваница не почне да носи себе и све оно што се на њу товари, она је паучина окачена о небо. То су само сипка зрнца која бјеже једно од другог док их цементни прах облаже и убјеђује притом да им је правоугаона форма пут у вјечност, а заједништво судбина, и зато је најбоље да се добро вежу једни за друге у усуду који су за њих скројили људи. Петар скоро увијек чује тај шапат и шушањ док се нејасне цементно-пјешчане масе сливају у калупе и пристају на вјечност бетона.

Овдје је посебно занимљива поетизација урбане архитектуре, која сама по себи нема естетске вриједности. Овакав приступ, заправо, у центар пажње поставља питање способности и спремности човјека да ствари сагледа дубље, да види оно што се крије испод површине. Тиме се наглашава да се надилажењем негативног субјективног осјећања може стећи бољи увид у љепоту ствари, природе и људи.

Ауторка овог романа показује изузетну ерудицију, с лакоћом уклапа митско и користи интертекстуалност. Посебан нагласак је на паралели између зидања зграде и народне пјесме *Зигање Скагра*, нарочито када се ради о односу три главна грађевинара и проблему рушења међуспратне таванице. У овом дијелу романа издаја Петрових партнера повезује се с издајем Гојкове браће из народне пјесме, док мотив жртвовања младе Гојковице такође има пандан у заплету романа и представљен је на два начина. С једне стране, приказана је жртва жене у данашњем патријархалном друштву, док с друге стране Петар жели да жртвује чисту љубав Виктора и Марије да би успио саградити зграду.

Важне личне и друштвене теме којима се овај роман бави чине га универзалним и примјењивим на било које друштво, а јединствен умјетнички израз, особени наративни проседе, добро организована структура, те питања и емоције које буди код читалаца чине га великим умјетничким дјелом, величанственим спојем високих естетских вриједности и друштвене ангажованости.

Пејпар ПЕНДА